

Úloha č. 5

Nespravodlivosť pod maskou zbožnosti

Nedeľa: Pocit krivdy a prejavy nespokojnosti

(Neh 5,1-5 SEkP) ¹*Eud, najmä ženy, začali hlasno volať o pomoc k svojim židovským krajanom.* ²*Niektorí sa sťažovali: Svojich synov a dcéry musíme dávať do zálohu, aby sme dostali obilie, najedli sa a mohli prežiť.* ³*Iní hovorili: Svoje polia, vinice a domy dávame do zálohu, aby sme dostali obilie v tomto hlade.* ⁴*Ďalší zase vraveli: Na zaplatenie dane kráľovi za svoje polia a vinice sme si museli požičať peniaze.* ⁵*Ved' my sme takí istí ľudia ako naši súkmeňovci, ich synovia sú takí istí ako naši synovia, a predsa musíme predávať vlastných synov a vlastné dcéry do otroctva - a niektoré z našich dcér sú už zotročené - sme však bezmocní. Naše polia a vinice patria iným.*

Hlasné volanie, ktoré popisuje prvý verš je doslova kričanie o pomoc, alebo "žalovanie"¹. Intenzita tohto volania je v texte zdôraznená dvoma spôsobmi. (1) Slovíčkom *gedóla* čo pridáva dôraz na "veľké"; a (2) spomenutím žien, "ktoré v knihách Ezdráš-Nehemiáš zostávajú veľmi v pozadí"². FENSHAM ďalej poukazuje, že sociálna kríza, ktorá je v týchto veršoch popísaná je dôsledkom jednak zastavenia obchodu v Judsku - ako výsledok nepriateľstva okolitých národov, no aj samotné budovanie mesta, ku ktorému boli povolani aj obyvatelia vidieka, ktorí tak nemohli pracovať na svojich poliach a preto nastal problém s nedostatkom potravy. No najhoršie na tom celom je správanie bohatých Židov, ktorí celú túto situáciu zneužívali pre vlastné ešte väčšie obohatenie. Smutné je, že za zotročením judských synov a dcér nestoja okolité nepriateľské národy, ale ich vlastní židovskí bratia.

Verše 2-4 začínajú rovnakou úvodnou formulou *veješ ašer omrím* "a niektorí povedali". Akoby to vyjadruje tri rôzne skupiny ľudí, ktorí popisujú rozličné dôvody pre ktoré sa dostali do problémov. Vo verši 2. máme prvú skupinu ľudí, ktorí nevlastnili žiadnu pôdu. "Boli závislí na mzdách z práce akéhokoľvek druhu. Pretože nemáme dôkaz, že by Nehemiáš vyplácal staviteľom mzdy, potom rodiny týchto mužov trpeli nedostatkom."³ Počet detí má zdôrazniť závažnosť tejto situácie, že rodiny o ktoré sa musia starať sú početné. Nehemiášova štedrosť, na ktorú táto kapitola odkazuje môže byť načrtnutím riešenia pre tieto rodiny.

V treťom verši máme druhú skupinu ľudí, ktorá sa od tej prvej jasne odlišuje tým, že majú pôdu, ktorú môžu dať do zástavy. Práca na poliach môže vyrobiť dostatok prostriedkov na vykúpenie ich detí. Problémom však je, že miesto na poliach sa pracuje na jeruzalemských múroch, preto prichádza hlad a reálne hrozí dlhové otroctvo.

¹ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8. str. 139.

² FENSHAM, F. Ch. *The New International Commentary of the Old Testament: The Book of Ezra and Nehemiah*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co. 1982. s. 268. eISBN 978-1-4674-0585-0. [Kindle version]. str. 191.

³ WILLIAMSON, H. G. M. *Word Biblical Commentary: Ezra-Nehemiah*, vol. 16. Grand Rapids: Zondervan, ePab edition 2018. s. 566. ISBN 978-0-310-58836-8. str. 344.

Tretia skupina vo štvrtom verši má problémy za iných okolností. Sú to tiež vlastníci pôdy, ale dôvodom hrozby otroctva tu nie je hlad, ako v prípade druhej skupiny, ale neschopnosť platiť zo svojich pozemkov kráľovskú daň. "Od doby kráľa Dária bola stanovená pevná ročná daň z pôdy na základe priemerného výnosu z pôdy pre každú satrapiu, pričom sa samozrejme berie do úvahy druh kultivácie, aj priemerná výška výnosu."⁴

Piaty verš je zhrnutím postavenia týchto troch skupín. Poznámka "a niektoré z našich dcér sú už zotročené". "Toto má v Est 7,8 sexuálny podtext a odlúčenie z dcér tu naznačuje určité zaobchádzanie oddelené od otroctva. Je teda pravdepodobné, že mali uspokojiť prania veriteľov ako platbu za odklad splatenia úverov."⁵

⁴ WILLIAMSON, H. G. M. Word Biblical Commentary: *Ezra-Nehemiah*, str. 344-5.

⁵ tamtiež, str. 345.

Pondelok: Proti duchu zákona

(Neh 5,6-8 SEkP) *⁶A keď som počul ich volanie o pomoc a tieto slová, veľmi som sa nahneval. ⁷Rozhodol som sa, že vezmem na zodpovednosť šľachticov a predákov a dohovorím im: Vy úžerničíte na úkor svojich bratov. Zvolal som proti nim veľké zhromaždenie ⁸a povedal som im: My sme podľa svojich možností vykúpili z otroctva svojich židovských bratov, ktorí boli predaní pohanom. Vy však sami predávate do otroctva svojich bratov a ich potom predávajú nám. Nato umĺkli a nenašli slova.*

v. 6: Nehemiáš tu vystupuje ako neohrozený vodca. Ak by danú situáciu neriešil, hrozila by vzburá chudobného ľudu, proti bohatým vodcom národa. No pre Nehemiáša bolo dôležité, aby si zároveň neznepriatelil židovské elity, ktorých pomoc v týchto časoch bola veľmi dôležitá. Situácia, ktorej je Nehemiáš svedkom, ho síce nahnevala, ale nenechá sa svojím hnevom zaslepiť a jedná naozaj s citom a rozumne. Snaží sa apelovať na ich svedomie a ich zodpovednosť voči svojim bratom.

v. 7 - 8: Zvoláva celú židovskú pospolitosť, chudobných aj šľachticov, ktorých vzájomne konfrontuje. Nazýva veci pravými menami. Obviňuje šľachtu z toho, že "úžerničia na svojich bratoch" (v. 7) a že oni sami "predávajú svojich bratov do otroctva" (v. 8). Začiatok siedmeho verša sa doslovne prekladá: "**Rozhodol som sa vo svojom srdci proti nim a vediem spor so šľachticmi a so správcami...**" Slovo "rozhodol" má v tomto prípade v hebrejčine koreň *mlk*, čo znamená "kraľovať". Musíme tu vnímať Nehemiášovu odvahu, pretože muži proti ktorým vystupuje sú vodcovia národa, na ktorých podporu sa spolieha a bez ktorých by bolo oveľa zložitejšie dokončiť svoje dielo. On ako guvernér je jedným z tých, proti ktorým sa rozhodol viesť spor. Preto sa im snaží ukázať na absurditu celej situácie. Zdôrazňuje, že takto konajú proti vlastným bratom. Vec sa mu však podarila, pretože na konci ôsmeho verša je zhodnotená reakcia bohatých židov nasledovne: "Nato umĺkli a nenašli slova."

Utorok: Nehemiášove opatrenia

(Neh. 5,9-11 SEKP) *⁹Ďalej som povedal: Nedobre robíte. Nechcete chodiť v bázni pred naším Bohom bez toho, aby nás pohanovia, naši nepriatelia potupovali? ¹⁰Ved' i ja, moji bratia i moji sluhovia im požičiavame peniaze a obilie. Odpusťme im tento dlh! ¹¹Vráťte im teda ešte dnes ich polia, vinice, olivy a domy, ako aj úrok z peňazí, obilia, muštu a oleja, čo ste im požičali.*

v. 9: Toto správanie bohatých židov voči svojim chudobným príbuzným je zdrojom doslova "úškl'abkov" pre pohanov. Inak povedané, nepriatelia, ktorí sa snažili zabrániť obnove mesta mali radosť z nespravodlivostí, ktoré sa odohrávali vo vnútri Izraelského národa medzi bohatými a chudobnými. Ak by to Nehemiáš rázne nezastavil, mohlo dôjsť k vzbure, čo by samozrejme znamenalo definitívny koniec stavebným prácam. Zároveň poukazuje aj na náboženskú stránku veci. "Nechcete chodiť v bázni pred naším Bohom..." môže byť v rámci kontextu narážka na Božie ustanovenia z Lv 25,36.43. Jednanie bohatých totiž v očiach pohanov nezosmiešňuje len židovskú komunitu ako takú, ale aj samotného Hospodina.

v. 10: V desiatom verši Nehemiáš prichádza s priznaním, že aj on aj jeho rodina (slovo "bratia" tu má konkrétnejší význam, neoznačuje len židovské etnikum) a jeho najbližší spolupracovníci sú tiež určitým spôsobom zapojení do týchto nespravodlivostí. Toto priznanie je veľmi dôležité, pretože sa tým stotožňuje s bohatou vrstvou, ktorú karhá. "Týmto priznaním sa Nehemiášovi pravdepodobne podarilo udržať jednotu spoločenstva."⁶ Nehemiáš prichádza s riešením, ktoré je "odpusťme im tento dlh". Sám tu ide príkladom a nechce od bohatých nič iné, než čo plánuje urobiť sám.

v. 11: "Vráťte im teda ešte dnes ich polia,..." V jedenástom verši je zmenený štýl písania, pretože Nehemiáš hovorí už nie v prvej, ale v druhej osobe. To nám poukazuje, že on sám nezašiel tak ďaleko ako ostatní. Nehemiáš požičiaval, ale nezaberal pozemky. Zaujímavý je v druhej časti verša výraz "úrok". Hebrejský výraz, ktorý je tu použitý, sa nikde nenachádza s rovnakým významom. Väčšina komentátorov sa zhoduje na význame "stotina". "A pokiaľ je to treba chápať ako úrok splatný každý mesiac, znamenalo by to ročnú úrokovú sadzbu 12 %. Podľa medzinárodných štandardov by to bolo veľmi nízke. Obecne prijímané minimum behom perzského obdobia bolo 20 %, aj keď sú potvrdené oveľa vyššie sadzby."⁷ To ukazuje na skutočnosť, že úrok bol menší než minimálny, bohatí si preto mohli myslieť, že je všetko v poriadku, dokonca, že robia chudobným milosť. Nehemiáš však ukazuje, že v tejto konkrétnej situácii nie sú pôžičky možné, ale len dary. Nehemiášove opatrenia sa dajú zhrnúť takto: (1) majú odpustiť dlhy; (2) vrátiť zastavený majetok; (3) odpustiť úroky a tie, ktoré už boli vybrané, vrátiť.

⁶ WILLIAMSON, H. G. M. Word Biblical Commentary: *Ezra-Nehemiah*, str. 346.

⁷ WILLIAMSON, H. G. M. Word Biblical Commentary: *Ezra-Nehemiah*, str. 347.

Streda: Prísaha

(Neh. 5,12.13 SEkP) ¹²*Nato odvetili: Vrátime a nebudeme od nich nič požadovať. Urobíme ako vravíš. Zavolať som kňazov, pred ktorými som ich zaviazal prísahou, že budú konať podľa tohto sľubu.* ¹³*Vytriasol som aj záhyby svojho rúcha a povedal som: Nech Boh takto vytrasie z domu i majetku každého, kto nedodrží toto slovo. Nech bude takto vytrasený a prázdny. Nato celý zbor prisvedčil: Amen! Potom oslavovali Hospodina. A ľud urobil ako sľúbil.*

v. 12: V dvanástom verši svoje slová potvrdzujú prísahou pred kňazmi - to je spôsob, ako chudobným ukázať, že ich dlhy sú zrušené, majetky vrátené a môžu sa bez obáv vrátiť do práce. Prítomnosť kňazov má spôsobiť to, že si ľudia uvedomujú, že svoj sľub sľubujú pred Hospodinom.

v. 13: Nehemiášovo gesto má pripomínať symbolické činy prorokov. "Malé osobné veci boli prepravované v záhyboch dlhých splývavých odevov a udržiavané v bezpečí opaskom."⁸ Vizualne znázornenie tejto hrozby je z dôvodu, aby nezabudli na svoj sľub. WILLIAMSON poukazuje že slová prenesená s takýmto názorným gestom boli v starovekom svete brané veľmi vážne. "Ľudia si preto mohli byť istí, že Boh bude strážiť práve uzavretú dohodu."⁹ Zborovým "Amen" (nech sa tak stane) ľudia "prijímajú dôsledky porušenia tejto prísahy"¹⁰. Nasledujúca oslava Hospodina poukazuje na to, že ľudia chápu to, čo sa práve udialo, ako Hospodinov mocný čin, ktorým je urovnaná nespravodlivosť.

⁸ WILLIAMSON, H. G. M. Word Biblical Commentary: *Ezra-Nehemiah*, str. 348.

⁹ tamtiež

¹⁰ FENSHAM, F. Ch. The New International Commentary of the Old Testament: *The Book of Ezra and Nehemiah*. str. 196.

Štvrtok: Nehemiášov príklad

(Neh. 5,14-19 SEKP) ¹⁴*Od toho dňa, keď ma kráľ ustanovil za miestodržiteľa v Judsku, teda počas dvanástich rokov - od dvadsiateho do tridsiateho druhého roku kráľa Artaxerxa - ani ja, ani moji bratia sme si nenárokovali miestodržiteľské dávky.* ¹⁵*Predchádzajúci miestodržiteľia, moji predchodcovia, zaťažovali ľud a vybrali od neho denne na chlieb a víno po štyridsať šeklov striebra. Aj ich sluhovia zneužívali svoju moc nad ľudom, ale ja som tak nerobil z bázne pred Bohom.* ¹⁶*Podieľal som sa i na práci na hradbách. Nekúpili sme pole, ale všetci moji služobníci sa zapojili do práce.* ¹⁷*Pri mojom stole jedávali Júdovci a predáci, okolo stopäťdesiat osôb, ako aj ľudia, ktorí k nám prichádzali z okolitých národov.* ¹⁸*Denne sa pripravoval jeden vôl, šesť vyberaných oviec, aj hydinu mi pripravovali a raz za desať dní hojne rozličného vína, no miestodržiteľský plat som nepožadoval, lebo služba zaťažovala tento ľud.* ¹⁹*Pamätaj na mňa, Bože môj, na moje dobro, na všetko, čo som urobil pre tento ľud!*

v. 14: V tomto verši máme zaujímavý historický fakt o dobe, v ktorej Nehemiáš pôsobil ako guvernér Judska "od roku 445 pr. Kr., až do r. 433 pr. Kr."¹¹. V úvode ku knihe Ezdráš-Nehemiáš sme si ukázali, že už kráľ Dárius vytvoril pevný systém, v ktorom bola aj daňová politika, ktorá pozostávala z trojitého zdanenia: (1) daň odovzdávaná kráľovi a jeho dvoru; (2) daň odovzdávaná satrapovi a jeho dvoru; (3) daň odovzdávaná guvernérovi a jeho dvoru. Nehemiáš, tým, že sa vzdal práva na svoju daň, spôsobil úľavu od celej jednej tretiny daňového zaťaženia. Môžeme zároveň vidieť, že Nehemiáš musel mať veľkú lojalitu od svojich úradníkov, pretože aj oni spolu s ním boli vo svojich úradoch celých dvanásť rokov bez nároku na honorár.

v. 15: V otázke predchádzajúcich guvernérov Judska sa komentári rozchádzajú. Niektorí presadzujú názor, že až Nehemiášovým príchodom sa Judsko stalo samostatnou guberniou a do tej doby patrilo pod Samáriu. Na toto tvrdenie však nie sú žiadne archeologické dôkazy a biblický text je tiež zdržanlivý. Nie je dôvod si nemyslieť, že by Zerubábel nemohol byť jedným z predchádzajúcich guvernérov.¹² A taktiež sme si už v minulosti poukázali, že na krátke obdobie mohol dočasne plniť funkciu judského guvernéra Sanballatov podriadený Tobijáš. To ešte viac ukazuje na motívy jeho nepriateľstva voči Nehemiášovi, ktorému musel tento úrad odovzdať. Ďalej nám tento verš odhaľuje motiváciu Nehemiášovho súciteľného správania. Krásne to zhodnocuje KIDNER:

On [Nehemiáš] odhaľuje svoju dvojité motiváciu: po prvé, synovská úcta k Bohu, ktorá mu bránila vo "vládnutí nad ľuďmi" (15b) a učinil z nej nebeský rozsudok pre seba (19); a po druhé, bratský súcit, "lebo služba zaťažovala tento ľud" (18). Vo svojom vlastnom prudkom štýle ilustroval dve veľké prikázania.¹³

¹¹ FENSHAM, F. Ch. The New International Commentary of the Old Testament: *The Book of Ezra and Nehemiah*. str. 197.

¹² WILLIAMSON, H. G. M. Word Biblical Commentary: *Ezra-Nehemiah*, str. 350.

¹³ KIDNER, in: WILLIAMSON, H. G. M. Word Biblical Commentary: *Ezra-Nehemiah*, str. 351.

v. 16: "Podieľal som sa i na práci..." To opäť poukazuje na rozdiel medzi Nehemiášom a predchádzajúcimi guvernérmi Judska. Pod slovom "moji služobníci" musíme vidieť úradníkov, ktorí Nehemiášovi pomáhali spravovať Judsko.

vv. 17-18: Tieto verše poukazujú na to, že Nehemiášova práca na hradbách neznamenal, že sa nevenoval svojim povinnostiam guvernéra. Bol zodpovedný za prijímanie medzinárodných delegácií. Okrem toho sa pri jeho stole pravidelne stravovalo všetkých 150 židovských úradníkov, čo bolo chápané ako súčasť ich platu. O to imponujúcejšie pôsobí fakt, že Nehemiáš toto všetko financoval celých dvanásť rokov zo svojich úspor. "Služba zaťažovala tento ľud..." nie je tu myslená služba na stavbe hradieb, "pre tú je použité iné slovo, ale bremeno perzského zdanenia."¹⁴

v. 19: Táto krátka Nehemiášova modlitba je pozoruhodná v tom, že on nepovažoval svoju obeť a všetky dary, ktoré dal svojmu národu za menu, ktorou si zabezpečuje od Boha jeho požehnanie. On prosí Hospodina, aby naňho pamätal. Je si vedomý, že Božie požehnanie neprichádza na základe jeho vlastných skutkov, ale na základe Božej milosti.

Môžeme tu vlastne vidieť, že Boh dopredu požehnal Nehemiáša obrovským bohatstvom, aby prostredníctvom neho požehnal aj ostatnému ľudu. Nehemiáš tak ide po stopách svojho praotca Abraháma, lebo sám sa stáva požehnaním pre druhých.

¹⁴ WILLIAMSON, H. G. M. Word Biblical Commentary: *Ezra-Nehemiah*, str. 352.

Použitá literatúra

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

FENSHAM, F. Ch. The New International Commentary of the Old Testament: *The Book of Ezra and Nehemiah*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co. 1982. s. 268. eISBN 978-1-4674-0585-0. [Kindle version].

PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.

WILLIAMSON, H. G. M. Word Biblical Commentary: *Ezra-Nehemiah*, vol. 16. Grand Rapids: Zondervan, ePab edition 2018. s. 566. ISBN 978-0-310-58836-8.